O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI JIZZAX FILIALI

ISSN 2181-3884

ZAMONAVIY ILMIY-TEXNIK TADQIQOTLAR

xalqaro jurnali

Vol. 2 No. 4

2026

International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research

Volume 2 Issue 4
2026

Zamonaviy ilmiy-texnik tadqiqotlar xalqaro jurnali

4-son
2026

Международный журнал современных научно-технических исследований

Том 2 Выпуск 4
2026

MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI

Xalqaro ilmiy-elektron jurnali

Tahrir kengashi raisi:

P.f.d., prof., O.X. Turakulov

Bosh muharrir:

A.A. Abdumalikov

Tahrir kengashi mas’ul kotibi:

D.M. Jomurodov

Tahririyat hay’ati:

1. B.f.d., prof., S. Murodova (O’zMU Jizzax filiali, UZB)
2. P.f.n., prof., S. Usmanov (O’zMU Jizzax filiali, UZB)
3. T.f.n., dos., S. Tavboev (O’zMU Jizzax filiali, UZB)
4. F.f.d., prof., N. Djusupov (O’zDJTU, UZB)
5. T.f.d., dos., S. Ruzimov (TTPU, UZB)
6. P.f.d., prof., G. Lekerova (SKU, KZH)
7. DSc., Ali Coşkan (ASUI, TR)
8. T.f.d., prof., D. Irgasheva (TATU, UZB)
9. T.f.d., prof., I. Siddikov (NRU TIIAME, UZB)
10. T.f.n., dos., S. Eshkabilov (NDU, US)

Zamonaviy ilmiy-texnik tadqiqotlar xalqaro elektron jurnali (International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research) O’zMU Jizzax filiali Kengashining qaroriga asosan tashkil etilib, 2022-yil 9-sentabrda O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №038200 raqami bilan ro‘yxatidan o‘tkazilgan, shuningdek davlatlararo standartlar talabi asosida O‘zbekiston Milliy kutubxonasidan jurnal uchun 2181-3884 ISSN raqami olingan.

© “O‘zMU Jizzax filiali” – 2023

Tahririyat manzili:

130100, Jizzax viloyati, Jizzax shahri,
Sh.Rashidov Shox ko‘chasi, 259-uy.

OLIY TA’LIM MUASSASALARINING TASHKILIY-PEDAGOGIK MUHITI MIGRANT TALABALAR SHAXSIY VA IJTIMOIY IDENTIKLIGINI SHAKLLANTIRISH OMILI SIFATIDA

Turg‘unov Ilxomjon

Jizzax davlat pedagogika universiteti, mustaqil tadqiqotchi.

Annotatsiya.

Ushbu maqolada oliy ta’lim muassasasining tashkiliy-pedagogik muhiti migrant talabalarning shaxsiy va ijtimoiy identikligiga ko‘rsatadigan ta’sir mexanizmlari ilmiy-nazariy hamda empirik jihatdan tahlil qilinadi. Globallashuv jarayonlarining kuchayishi, xalqaro talabalar migratsiyasining ortib borishi va oliy ta’lim muassasalarida madaniy xilma-xillikning chuqurlashishi sharoitida migrant talabalar identikligini shakllantiruvchi omillarni o‘rganish alohida ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi. Maqolaning asosiy maqsadi — oliy ta’lim muhitidagi tashkiliy (institutsional) va pedagogik omillarning migrant talabalar identikligi transformatsiyasiga qanday ta’sir ko‘rsatishini aniqlash, shuningdek, bu jarayonda vujudga keladigan ziddiyat va imkoniyatlarni ko‘rsatib berishdan iborat.

Kalit so‘zlar: migrant talabalar, identiklik, tashkiliy-pedagogik muhit, oliy ta’lim, akkulturatsiya, integratsiya, madaniy kapital, inklyuziv ta’lim, identiklik inqirozi, ko‘p madaniyatlilik.

ОРГАНИЗАЦИОННО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ СРЕДА ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ ЛИЧНОСТНОЙ И СОЦИАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ СТУДЕНТОВ-МИГРАНТОВ

Тургунов Илхомжон

Джизакский государственный педагогический университет, независимый исследователь.

Аннотация.

В данной статье с научно-теоретической и эмпирической точек зрения анализируются механизмы влияния организационно-педагогической среды высшего учебного заведения на личностную и социальную идентичность студентов-мигрантов. В условиях усиления процессов глобализации, роста международной студенческой миграции и углубления культурного разнообразия в высших учебных заведениях изучение факторов, формирующих идентичность студентов-мигрантов, приобретает особую научную и практическую значимость. Основная цель статьи заключается в определении характера влияния организационных (институциональных) и педагогических факторов образовательной среды высшего образования на трансформацию идентичности студентов-мигрантов, а также в выявлении противоречий и возможностей, возникающих в данном процессе.

Ключевые слова: студенты-мигранты, идентичность, организационно-педагогическая среда, высшее образование, аккультурация, интеграция, культурный капитал, инклюзивное образование, кризис идентичности, мультикультурализм.

THE ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGICAL ENVIRONMENT OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS AS A FACTOR IN SHAPING THE PERSONAL AND SOCIAL IDENTITY OF MIGRANT STUDENTS

Turg‘unov Ilxomjon

Jizzakh State Pedagogical University, Independent Researcher.

Abstract.

This article provides a scientific, theoretical, and empirical analysis of the mechanisms through which the organizational and pedagogical environment of higher education institutions influences the personal and social identity of migrant students. In

the context of intensifying globalization, increasing international student migration, and growing cultural diversity in higher education institutions, the study of factors shaping migrant students' identity is of particular scientific and practical significance. The main objective of the article is to determine how organizational (institutional) and pedagogical factors within the higher education environment influence the transformation of migrant students' identity, as well as to identify the contradictions and opportunities arising in this process.

Keywords: migrant students, identity, organizational and pedagogical environment, higher education, acculturation, integration, cultural capital, inclusive education, identity crisis, multiculturalism.

KirishZamonaviy dunyoda xalqaro talabalar migratsiyasi misli ko‘rilmagan tezlikda o‘smoqda. UNESCO ma’lumotlariga ko‘ra, 2023-yilga kelib jahon bo‘ylab 6,4 milliondan ortiq talaba o‘z vatanidan tashqarida ta’lim olmoqda. Bu ko‘rsatkich so‘nggi o‘n yil ichida ikki barobardan ko‘proq oshgan. Markaziy Osiyo, xususan, O‘zbekiston kontekstida ham talabalar migratsiyasi faollashib, minglab yoshlar Rossiya, Germaniya, Janubiy Koreya, Turkiya va boshqa mamlakatlarda oliy ta’lim olmoqda. Bir vaqtning o‘zida O‘zbekiston oliy ta’lim muassasalarida ham xorijiy talabalar soni ortib bormoqda.

Bu jarayon oldida muhim pedagogik muammo ko‘ndalang turibdi: migrant talabalar o‘zlari uchun yangi bo‘lgan tashkiliy-pedagogik muhitda o‘z identikligini qanday saqlab qoladilar yoki o‘zgartiradilar? Bu savol nafaqat psixologik, balki chuqur ijtimoiy va pedagogik ahamiyatga ega.

Identiklik — bu shaxsning o‘zini kim deb anglashi, qaysi madaniyat, til, qadriyatlar va ijtimoiy guruhga mansub ekanligi haqidagi barqaror tasavvuridir. Migrant talabalar uchun bu tasavvur yangi muhitda ko‘pincha sinov ostiga qo‘yiladi. Ota-ona uyi, ona tili va tanish madaniy muhitdan uzoqlashib, begona muassasada ta’lim olayotgan talaba uchun identiklik masalasi ayniqsa o‘tkir tus oladi.

Ushbu maqolada quyidagi asosiy savollarga javob izlaymiz:

- Oliy ta’lim muassasasining tashkiliy tuzilmasi va pedagogik muhiti migrant talabalar identikligining shakllanishiga qanday ta’sir ko‘rsatadi?
- Ta’lim muhitining qaysi elementlari identiklik inqirozini keltirib chiqaradi, qaysilari esa identiklik boyishiga xizmat qiladi?
- Pedagogik amaliyotda migrant talabalar identikligini qo‘llab-quvvatlash uchun qanday yondashuvlar samarali?

Identiklik tushunchasi psixologiya va sotsiologiyada ko‘p qirrali ma’no kasb etadi. Erik Erikson (1968) identiklikni shaxsning turli hayotiy rollar va tajribalarni muvofiqlashtirib, o‘z yaxlitligini his qilishi deb ta’riflaydi. U identiklik inqirozi tushunchasini kiritib, bu inqirozni, ayniqsa, o‘tish davrlarida — yoshlik va yangi muhitga o‘tish paytida kuchayadigan holat sifatida ko‘rsatdi.

James Marcia (1966) Erikson nazariyasini rivojlantirdi va identiklikning to‘rt holatini ajratib ko‘rsatdi: identiklik diffuziyasi (yo‘nalish ham, majburiyat ham yo‘q), moratoriy (qidiruv bor, majburiyat yo‘q), tortib olingan identiklik (majburiyat bor, qidiruv yo‘q) va erishilgan identiklik (ham qidiruv, ham majburiyat bor). Migrant talabalar ko‘pincha moratoriy yoki diffuziya holatidan boshlab, vaqt o‘tishi bilan erishilgan identiklik sari intiladilar.

Stuart Hall (1990) esa postmodern kontekstda identiklikning harakatchan, ko‘p qatlamli va munosabatlarga bog‘liq tabiatini ta’kidladi. Uning ta’kidlashicha, identiklik bir marta va abadiy belgilanmaydi — u doimiy muloqot va jarayonlar davomida shakllanib boradi.

Migrant talabalar identikligini tushunishda John Berryning (1997) akkulturatsiya modeli muhim o‘rin tutadi. Berry akkulturatsiyaning to‘rtta strategiyasini ajratadi:

Integratsiya — yangi madaniyatni o‘zlashtira turib, o‘z madaniy identikligini ham saqlab qolish. Bu eng muvaffaqiyatli va psixologik jihatdan sog‘lom strategiya hisoblanadi.

Assimilyatsiya — yangi madaniyatga to‘liq qo‘shilib ketish va o‘z madaniyatidan voz kechish.

Separatsiya — o‘z madaniyatida qolib, yangi madaniyat bilan aloqadan qochish.

Marginalizatsiya — na o‘z madaniyatiga, na yangi madaniyatga mansub bo‘lish. Bu eng og‘ir psixologik holat hisoblanadi.

Tadqiqotlar ko‘rsatishicha, oliy ta’lim muhiti migrant talabalarning qaysi strategiyani tanlashini belgilovchi asosiy kontekst bo‘lib xizmat qiladi.

Pyer Bourdieuning madaniy kapital nazariyasi (1986) migrant talabalar identikligini tushunishda muhim nazariy vosita hisoblanadi. Madaniy kapital — bu bilim, ko‘nikma, xulq-atvor me’yorlari va madaniy tasavvurlar yig‘indisi. Migrant talabalar yangi muhitga kelganida, ularning o‘z madaniy kapitali ko‘pincha yangi muhitda “valyuta” sifatida tan olinmaydi. Bu holat identiklik inqirozini yanada kuchaytiradi. Ta’lim muassasasining vazifasi — migrant talabalarning avvalgi madaniy kapitalini tan olish va uni yangi kontekstga ko‘chirish imkonini yaratish.

Lev Vygotskiy (1978) shaxs rivojlanishining asosan ijtimoiy muloqot orqali amalga oshishini isbotladi. Uning

“proksimal rivojlanish zonasi” tushunchasi pedagogik muhitning talaba shakllanishidagi rolini to‘liq anglatadi. Migrant talabalar uchun bu zona ayniqsa nozik: ular nafaqat bilim olishlari, balki yangi madaniy muhitda o‘z o‘rinlarini topishlari ham kerak.

Oliy ta’lim muassasasining tashkiliy-pedagogik muhiti bir necha o‘zaro bog‘liq komponentlardan iborat:

Institutsional madaniyat — ta’lim muassasasining qadriyatlari, an’analari, noaniq qoidalari va hissiy iqlimi. Bu madaniyat migrant talabaga “Men bu yerga mansubmanmi yoki mansub emasmanmi?” degan savolga javob beruvchi muhit yaratadi.

O‘quv jarayonining tashkil etilishi — ta’lim mazmuni, o‘qitish usullari, baholash tizimlari va ta’lim tili. Bu elementlar migrant talabaning akademik identikligini — o‘zini talaba sifatida his qilishini bevosita shakllantiradi.

Professor-o‘qituvchilar munosabati — o‘qituvchilarning migrant talabalarni qanday ko‘rishi, ularga nisbatan qanday munosabatda bo‘lishi va qanday pedagogik yondashuvlarni qo‘llashi. Bu munosabat talabaning ta’lim muhitidagi psixologik xavfsizligini belgilaydi.

Tengdoshlar muhiti — mahalliy va boshqa xorijiy talabalar bilan munosabatlar, guruh dinamikasi va ijtimoiy tarmoqlar. Tengdoshlar muhiti identiklik shakllanishiga eng bevosita ta’sir ko‘rsatuvchi omil hisoblanadi.

Ma’muriy-tashkiliy tizim — qoida va tartiblar, qo‘llab-quvvatlash xizmatlari, til bo‘yicha yordam dasturlari va ma’muriy munosabatlar. Bu tizim migrant talabani rasman qabul qilish yoki rad etish mexanizmini ifodalaydi.

Ushbu tadqiqot O‘zbekiston va xorijiy universitetlarda ta’lim olayotgan migrant talabalar orasida 2022–2024-yillarda olib borildi. Tadqiqotda quyidagi metodlar qo‘llanildi:

Sifatiy metodlar: 48 nafar migrant talaba bilan yarim strukturalashtirilgan chuqur intervyular o‘tkazildi. Intervyular 60–90 daqiqa davom etdi va talabalarning identiklik tajribalari, pedagogik muhit bilan munosabatlari va o‘z-o‘zini anglash jarayonlari haqidagi hikoyalari yig‘ildi.

Miqdoriy metodlar: 312 nafar migrant talaba qatnashgan anketali so‘rov o‘tkazildi. So‘rovnoma identiklik konflikti va boyishi ko‘rsatkichlari, akkulturatsiya strategiyasi va pedagogik muhit sifatini o‘lchash uchun validatsiya qilingan shkalalarni o‘z ichiga oldi.

Pedagogik kuzatuv: 18 ta o‘quv mashg‘uloti kuzatildi, ularda migrant talabalarning o‘qituvchilar va tengdoshlar bilan munosabatlari tahlil qilindi.

Hujjatlarni tahlil qilish: 6 ta universitetning migrant talabalar siyosatiga oid normativ hujjatlari tahlil qilindi.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, ta’lim muassasasining umumiy iqlimi migrant talabalar identikligiga dastlabki va kuchli ta’sir ko‘rsatadi. Inklyuziv institutlarda, ya’ni xilma-xillikni qadrlash me’yori mavjud bo‘lgan muhitlarda migrant talabalarning 74 foizi integratsion akkulturatsiya strategiyasini tanlagani aniqlandi. Aksincha, monomadaniyatli va bir xillikni talab qiluvchi muhitlarda bu ko‘rsatkich 31 foizgacha pasaydi.

Ayniqsa, e’tiborli natija shuki, institutsional hujjatlarda (universitet nizomi, missiyasi va qadriyatlari) rang-baranglikka bag‘ishlangan bandlar mavjud bo‘lganda ham, amaldagi munosabat va me’yorlar buni tasdiqlamaydigan muassasalarda migrant talabalar ko‘proq separatsion yoki marginalizatsion strategiyalarni tanlagani kuzatildi. Bu topilma institutsional madaniyatning rasmiy deklaratsiyalardan ko‘ra, amaliy tajriba orqali shakllanishini ko‘rsatadi.

O‘quv jarayonining tashkil etilishi migrant talabalar identikligiga ikki yo‘l bilan ta’sir qiladi: bevosita (ta’lim tili va mazmuni orqali) va bilvosita (o‘qitish metodologiyasi orqali).

Ta’lim tili masalasi ayniqsa muhim. Intervyular shuni ko‘rsatdiki, ta’lim o‘z ona tilida yoki yaxshi biladigan tilda olib borilganda, migrant talabalar o‘z akademik kompetensiyalariga bo‘lgan ishonchni saqlab qolishga muvaffaq bo‘ldilar. Biroq til to‘sig‘i kuchli bo‘lgan hollarda talabalar nafaqat akademik, balki ijtimoiy identiklik inqirozini ham boshdan kechirdilar.

Bir talabaning iqtibosi bu muammoni yaqqol ifodalaydi: “Darsda savolga javob bera olmasam, faqat bilmadim deb o‘ylamayman — o‘zim haqimda butun tasavvurim o‘zgaradi. O‘zimni ahmoq his qilaman, bu yerga mansub emasmanday.”

O‘quv mazmunining madaniy tarafkashligi ham muhim omil hisoblanadi. Migrant talabalar o‘z madaniyati, tarixi va dunyoqarashi darslik va muhokamalardan mutlaqo chetlashtirilganini his qilganda, ular o‘zlarini “akademik muhitdagi begona” sifatida belgilashga majbur bo‘ldilar.

O‘qituvchilar bilan munosabat migrant talabalar identikligiga eng bevosita pedagogik ta’sir ko‘rsatuvchi omil bo‘lib chiqdi. Tadqiqotda o‘qituvchi munosabatining uch turi va ularning identiklikka ta’siri aniqlandi:

Mensimaydigan yondashuv (o‘qituvchi migrant talabaning farqli bilim va tajribasini qadrlamaydi). Bu holat talabada “men bu yerga mos emasman” degan hisni uyg‘otib, separatsiya yoki marginalizatsiyaga olib keladi.

Paternalistik yondashuv (o‘qituvchi migrant talabani “muhtoj” yoki “zaif” sifatida ko‘radi). Bu holat migrant talabada qaramlik psixologiyasini shakllantiradi va identiklik mustaqilligini susaytiradi.

Dialogik yondashuv (o‘qituvchi migrant talabaning madaniy tajribasini resurs sifatida ko‘radi va o‘quv jarayoniga kiritadi). Bu holat integratsion identiklikni eng samarali tarzda qo‘llab-quvvatlashi aniqlandi.

Koreya universitetida o‘qiyotgan o‘zbek talabasi intervyuda shunday dedi: “Bir professorim menga Koreya tarixi fanida o‘zbek tarixidagi o‘xshash hodisani solishtirish imkonini berdi. O‘sha kuni birinchi marta bu yerda ham men bo‘lishim mumkinligini his qildim.”

Tengdoshlar muhiti — migrant talabalar identikligining eng harakatchan va ta’sirchan maydoni. Tadqiqot shuni

ko‘rsatdiki, migrant talabalar kundalik ijtimoiy munosabatlarida o‘z identikligini eng intensiv tarzda “sinab ko‘radilar” va qayta belgilaydilar.

Tengdoshlar muhitining uch turi aniqlandi va ularning identiklikka ta’siri tahlil qilindi:

Etnik klasterlanish (migrant talabalar faqat o‘z vatandoshlari bilan muloqot qiladi). Bu holat dastlab psixologik qo‘llab-quvvatlashni ta’minlasa-da, uzoq muddatda identiklik rivojlanishini to‘xtatib qo‘yishi mumkin.

Majburiy assimilyatsiya (mahalliy talabalar migrant talabadan o‘z madaniyatidan voz kechishini kutadi). Bu holat identiklik inqirozini va ko‘pincha soxta assimilyatsiyani keltirib chiqaradi.

Ko‘p madaniyatli hamkorlik (turli madaniyatlarga mansub talabalar bir-birini boyitib, madaniyatlararo ko‘prik bo‘ladigan loyihalar va tajribalar orqali munosabat o‘rnatadi). Bu holat identiklik boyishini eng samarali tarzda ta’minlaydi.

Tadqiqot natijalari asosida migrant talabalar identikligining uchta asosiy modeli ajratib ko‘rsatildi:

Assimilyatsion model — talaba yangi madaniy muhitga to‘liq singib ketadi va o‘zining oldingi identikligini amalda yo‘qotadi. Bu model ko‘pincha “muvaffaqiyatli” deb baholanadi, ammo shaxsning ichki yo‘qotish va solishtirish hissi bilan birga kechadi.

Separatsion model — talaba o‘z madaniy muhitida qolib, yangi muhitdan ajralgan holda yashaydi. Bu model psixologik himoya funksiyasini bajarsa-da, akademik va ijtimoiy integratsiyaga to‘siq bo‘ladi.

Integratsion model — talaba eski va yangi madaniy identikliklarni uyg‘unlashtiradi, ikki yoki undan ortiq madaniy dunyoning faol fuqarosi sifatida faoliyat yuritadi. Bu model eng murakkab, ammo eng boy va barqaror identiklik holatiga olib keladi.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi pedagogik tavsiyalar ishlab chiqildi:

Institutsional darajada: Universitetlar rasmiy inklyuzivlik siyosatidan tashqari, “noaniq madaniy qoidalar”ni ham qayta ko‘rib chiqishi lozim. Migrant talabalar vakillarini institutning qaror qabul qilish jarayonlariga jalb etish muhim.

O‘quv jarayoni darajasida: O‘quv dasturlarida xilma-xil madaniy manbalarga murojaat qilish, solishtirma madaniyatlararo tahlilni o‘quv jarayoniga tizimli ravishda kiritish va migrant talabalarning oldingi bilim va tajribasini validatsiya qilish tavsiya etiladi.

Pedagogik munosabat darajasida: O‘qituvchilarni madaniyatlararo kompetensiya bo‘yicha maxsus tayyorlash zarur. Dialogik va ko‘p madaniyatli pedagogik yondashuvlar bo‘yicha muntazam kasbiy rivojlanish dasturlari tashkil etilishi kerak.

Ijtimoiy muhit darajasida: Madaniyatlararo muloqotni rag‘batlantiradigan tuzilmaviy dasturlar (mentorlik tizimi, madaniyatlararo loyihalar, birgalikdagi ijodiy faoliyat) migrant talabalarning integratsion identikligini qo‘llab-quvvatlashda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi.

XULOSA

Ushbu tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, oliy ta’lim muassasasining tashkiliy-pedagogik muhiti migrant talabalar identikligiga tasodifiy emas, balki tizimli va tuzilmaviy ta’sir ko‘rsatadi. Ushbu ta’sir institutning inklyuzivlik darajasi, o‘quv jarayonining madaniy sezgirligi, o‘qituvchilarning dialogik yoki mensimaydigan yondashuvi va tengdoshlar muhitining xarakteri orqali amalga oshadi.

Eng muhim xulosalardan biri shuki, to‘g‘ri tashkil etilgan pedagogik muhit identiklik inqirozini identiklik boyishiga aylantirish imkoniyatiga ega. Migrant talaba o‘zining oldingi madaniy identikligini yo‘qotmasdan, yangi kontekstdagi identikligini qo‘shib olishi mumkin. Bu jarayonni pedagogika nazariyasida “additiv identiklik” deb atash mumkin.

Ta’lim muassasalari oldida turgan vazifa — faqat migrant talabalarni “moslashtirib olish” emas, balki ularning ikki dunyo o‘rtasida ko‘prik bo‘lish salohiyatini pedagogik jihatdan ochib berish va boyitishdir. Chunki integratsion identiklikka ega bo‘lgan migrant talabalar nafaqat shaxsiy jihatdan muvaffaqiyatliroq bo‘ladilar, balki ular ta’lim muassasasi va jamiyat uchun ham madaniyatlararo kompetensiya resursi bo‘lib xizmat qiladilar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Berry J. W. Immigration, Acculturation, and Adaptation // Applied Psychology: An International Review. – 1997. – Vol. 46, № 1. – P. 5–34.

2. Bourdieu P. The Forms of Capital // Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education / ed. by J. Richardson. – New York: Greenwood Press, 1986. – P. 241–258.

3. Erikson E. H. Identity: Youth and Crisis. – New York: W. W. Norton, 1968.

4. Hall S. Cultural Identity and Diaspora // Identity: Community, Culture, Difference / ed. by J. Rutherford. – London: Lawrence & Wishart, 1990. – P. 222–237.

5. Marcia J. E. Development and Validation of Ego-Identity Status // Journal of Personality and Social Psychology. – 1966. – Vol. 3, № 5. – P. 551–558.

6. Vygotsky L. S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978.

7. Ward C., Bochner S., Furnham A. The Psychology of Culture Shock. – 2nd ed. – London: Routledge, 2001.

8. Yosso T. J. Whose Culture Has Capital? A Critical Race Theory Discussion of Community Cultural Wealth // Race Ethnicity and Education. – 2005. – Vol. 8, № 1. – P. 69–91.

9. Zhou Y., Rosini D., Todman M. Theoretical Models of Culture Shock and Adaptation in International Students in Higher Education // Studies in Higher Education. – 2008. – Vol. 33, № 1. – P. 63–75.

10. Tinto V. Leaving College: Rethinking the Causes and Cures of Student Attrition. – Chicago: University of Chicago Press, 1987.

11. Lave J., Wenger E. Situated Learning: Legitimate Peripheral Participation. – Cambridge: Cambridge University Press, 1991.

12. Rumbaut R. G. The Crucible Within: Ethnic Identity, Self-Esteem, and Segmented Assimilation among Children of Immigrants // International Migration Review. – 1994. – Vol. 28, № 4. – P. 748–794.